

Zbiór Orzeczeń

POSTANOWIENIE TRYBUNAŁU (pierwsza izba)

z dnia 10 kwietnia 2018 r.*

Odesłanie prejudycjalne – Pilny tryb prejudycjalny – Artykuł 99 regulaminu postępowania przed Trybunałem – Współpraca sądowa w sprawach cywilnych – Jurysdykcja w sprawach dotyczących odpowiedzialności rodzicielskiej – Piecza nad dzieckiem – Rozporządzenie (WE) nr 2201/2003 – Artykuły 8, 10 i 13 – Pojęcie „miejsca zwykłego pobytu” dziecka – Orzeczenie wydane przez sąd innego państwa członkowskiego dotyczące miejsca zamieszkania dziecka – Bezprawne uprowadzenie albo zatrzymanie dziecka – Jurysdykcja w przypadkach uprowadzenia dziecka

W sprawie C-85/18 PPU

mającej za przedmiot wnioszek o wydanie, na podstawie art. 267 TFUE, orzeczenia w trybie prejudycjalnym, złożony przez Judecătoria Oradea (sąd pierwszej instancji w Oradea, Rumunia) postanowieniem z dnia 4 października 2017 r., które wpłynęło do Trybunału w dniu 8 lutego 2018 r., w postępowaniu:

CV

przeciwko

DU,

TRYBUNAŁ (pierwsza izba),

w składzie: R. Silva de Lapuerta, prezes izby, C.G. Fernlund, A. Arabadjiev, S. Rodin (sprawozdawca) i E. Regan, sędziowie,

rzecznik generalny: P. Mengozzi,

sekretarz: A. Calot Escobar,

zważywszy wniosek prezesa Trybunału z dnia 20 lutego 2018 r., na podstawie art. 107 regulaminu postępowania przed Trybunałem, o zbadanie konieczności rozpoznania niniejszego odesłania w trybie pilnym,

zważywszy decyzję pierwszej izby z dnia 28 lutego 2018 r. o rozpoznanie niniejszego odesłania w tymże trybie,

wydaje następujące

* Język postępowania: rumuński.

Postanowienie

- 1 Wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym dotyczy wykładni rozporządzenia Rady (WE) nr 2201/2003 z dnia 27 listopada 2003 r. dotyczącego jurysdykcji oraz uznawania i wykonywania orzeczeń w sprawach małżeńskich oraz w sprawach dotyczących odpowiedzialności rodzicielskiej, uchylającego rozporządzenie (WE) nr 1347/2000 (Dz.U. 2003, L 338, s. 1 – wyd. spec. w jęz. polskim, rozdz. 19, t. 6, s. 243).
- 2 Wniosek ten został przedstawiony w ramach postępowania toczącego się pomiędzy CV a DU, rodzicami małoletniego dziecka, w przedmiocie ustalenia miejsca zamieszkania tego dziecka oraz świadczenia alimentacyjnego na jego utrzymanie.

Ramy prawne

Prawo międzynarodowe

- 3 Konwencja dotycząca cywilnych aspektów uprowadzenia dziecka za granicę, zawarta w Hadze w dniu 25 października 1980 r. (zwana dalej „konwencją haską z 1980 r.”) ma na celu, jak wynika to z jej preambuły, między innymi chronić dziecko na płaszczyźnie międzynarodowej przed szkodliwymi skutkami wynikającymi z bezprawnego uprowadzenia go lub zatrzymania i ustalić zasady postępowania w celu zagwarantowania niezwłocznego powrotu dziecka do państwa jego stałego pobytu. Konwencja ta została ratyfikowana przez wszystkie państwa członkowskie Unii Europejskiej.
- 4 Zgodnie z art. 3 tej konwencji:

„Uprowadzenie lub zatrzymanie dziecka będzie uznane za bezprawne, jeżeli:

- a) nastąpiło naruszenie prawa do opieki przyznanego określonej osobie, instytucji lub innej organizacji, wykonywanego wspólnie lub indywidualnie, na mocy ustawodawstwa państwa, w którym dziecko miało miejsce stałego pobytu bezpośrednio przed uprowadzeniem lub zatrzymaniem, oraz
- b) w chwili uprowadzenia lub zatrzymania prawa te były skutecznie wykonywane wspólnie lub indywidualnie albo byłyby tak wykonywane, gdyby nie nastąpiło uprowadzenie lub zatrzymanie.

Prawo do opieki określone w [lit.] a) może wynikać w szczególności z mocy samego prawa, z orzeczenia sądowego lub administracyjnego albo z ugody mającej moc prawną w świetle przepisów ustawodawstwa tego państwa”.

Prawo Unii

Rozporządzenie nr 2201/2003

- 5 Motywy 12 i 17 rozporządzenia nr 2201/2003 stanowią:

„(12) Podstawy jurysdykcji w sprawach odpowiedzialności rodzicielskiej ustanowione w niniejszym rozporządzeniu ukształtowane są zgodnie z zasadą dobra dziecka, w szczególności według kryterium bliskości. Oznacza to, że jurysdykcja powinna należeć w pierwszej kolejności do sądów państw członkowskich zwykłego pobytu dziecka, z wyjątkiem niektórych przypadków zmiany miejsca pobytu dziecka lub w następstwie porozumienia zawartego między podmiotami odpowiedzialności rodzicielskiej.

[...]

(17) W przypadku bezprawnego uprowadzenia lub zatrzymania dziecka powinno się niezwłocznie zarządzić jego powrót; w tym celu nadal powinna mieć zastosowanie konwencja haska z [1980 r.], którą uzupełniają przepisy niniejszego rozporządzenia, w szczególności jej art. 11. [...]”.

6 Artykuł 1 tego rozporządzenia, zatytułowany „Zakres zastosowania”, stanowi:

„1. Niniejsze rozporządzenie ma zastosowanie, bez względu na rodzaj sądu, w sprawach cywilnych dotyczących:

- a) rozvodu, separacji lub unieważnienia małżeństwa;
- b) przyznawania, wykonywania, przekazywania, pełnego lub częściowego pozbawienia odpowiedzialności rodzicielskiej.

2. Sprawy, o których mowa w ust. 1 lit. b), dotyczą w szczególności:

- a) pieczy nad dzieckiem i prawa do osobistej styczności z dzieckiem;

[...]

3. Niniejsze rozporządzenie nie ma zastosowania do:

[...]

- e) obowiązków alimentacyjnych;

[...]”.

7 Artykuł 2 tego rozporządzenia, zatytułowany „Definicje”, stanowi:

„Na użytek niniejszego rozporządzenia:

[...]

7) »odpowiedzialność rodzicielska« oznacza ogół praw i obowiązków, które zostały przyznane osobie fizycznej lub prawnej orzeczeniem, z mocy prawa lub poprzez prawnie wiążące porozumienie, dotyczących osoby lub majątku dziecka. Pojęcie to obejmuje w szczególności pieczę nad dzieckiem oraz prawo do osobistej styczności z dzieckiem;

8) »podmiot odpowiedzialności rodzicielskiej« oznacza każdą osobę, na której spoczywa odpowiedzialność rodzicielska za dziecko;

9) »piecza nad dzieckiem« obejmuje prawa i obowiązki związane z opieką nad osobą dziecka, w szczególności prawo do określania miejsca pobytu dziecka;

[...]

- 11) »bezprawne uprowadzenie albo zatrzymanie dziecka« oznacza uprowadzenie lub zatrzymanie dziecka, jeżeli:
- a) narusza to prawo do pieczy nad dzieckiem, które na mocy orzeczenia, z mocy prawa lub poprzez prawnie wiążące porozumienie przysługuje zgodnie z prawem państwa członkowskiego, w którym dziecko bezpośrednio przed uprowadzeniem lub zatrzymaniem miało zwykły pobyt;
 - oraz
 - b) pod warunkiem, że prawo pieczy nad dzieckiem było, wspólnie lub samemu, faktycznie wykonywane w czasie uprowadzenia lub zatrzymania dziecka lub byłoby wykonywane, gdyby uprowadzenie lub zatrzymanie nie nastąpiło. Za wspólne wykonywanie pieczy nad dzieckiem uznaje się sytuację, gdy jeden podmiot odpowiedzialności rodzicielskiej na mocy orzeczenia lub z mocy prawa nie może stanowić o miejscu pobytu dziecka bez zgody innego podmiotu odpowiedzialności rodzicielskiej”.
- 8 Zgodnie z art. 8 tego rozporządzenia, zatytułowanym „Jurysdykcja ogólna”:
- „1. W sprawach odpowiedzialności rodzicielskiej jurysdykcję mają sądy państwa członkowskiego, w którym w chwili wniesienia pozwu lub wniosku dziecko ma zwykły pobyt.
2. Ustęp 1 ma zastosowanie z zastrzeżeniem przepisów art. 9, 10 i 12”.
- 9 Artykuł 10 rozporządzenia nr 2201/2003, zatytułowany „Jurysdykcja w przypadkach uprowadzenia dziecka”, stanowi:
- „W przypadku bezprawnego uprowadzenia lub zatrzymania dziecka jurysdykcja sądów państwa członkowskiego, w którym dziecko bezpośrednio przed bezprawnym uprowadzeniem lub zatrzymaniem miało zwykły pobyt, zostaje utrzymana do chwili uzyskania przez dziecko zwykłego pobytu w innym państwie członkowskim oraz
- a) każda z osób, instytucji lub innych jednostek sprawujących pieczę nad dzieckiem przyzwoliła na uprowadzenie lub zatrzymanie;
 - lub
 - b) dziecko przebywało w tym innym państwie członkowskim przez co najmniej rok od chwili, w której osoba, instytucja lub inna jednostka sprawująca pieczę nad dzieckiem dowiedziała się lub powinna była się dowiedzieć o miejscu jego pobytu, dziecko zadomowiło się w swoim nowym otoczeniu oraz spełniony jest jeden z następujących warunków:
 - (i) w ciągu roku od chwili, w której sprawujący pieczę nad dzieckiem dowiedział się lub powinien był się dowiedzieć o miejscu pobytu dziecka, nie został złożony żaden pozew lub wniosek o powrót dziecka do właściwych organów państwa członkowskiego, do którego dziecko zostało uprowadzone lub w którym jest zatrzymane;
 - (ii) pozew lub wniosek o powrót wniesiony przez sprawującego pieczę nad dzieckiem został cofnięty, a żaden nowy wniosek nie został złożony w terminie określonym w ppkt (i);
 - (iii) postępowanie przed sądem w państwie członkowskim, w którym dziecko miało zwykły pobyt bezpośrednio przed bezprawnym uprowadzeniem lub zatrzymaniem, zostało zakończone zgodnie z art. 11 ust. 7;
 - (iv) sądy państwa członkowskiego, w którym dziecko miało zwykły pobyt bezpośrednio przed bezprawnym uprowadzeniem lub zatrzymaniem, wydały orzeczenie o prawie do pieczy nad dzieckiem, w którym nie zarządziły powrotu dziecka”.

10 Artykuł 11 tego rozporządzenia, zatytułowany „Powrót dziecka”, stanowi:

„1. Jeżeli osoba, instytucja lub inna jednostka sprawująca pieczę nad dzieckiem wnosi pozew lub wniosek do właściwych organów państwa członkowskiego o wydanie orzeczenia na podstawie [konwencji haskiej z 1980 r.] w celu doprowadzenia do powrotu dziecka bezprawnie uprowadzonego lub zatrzymywanego w państwie członkowskim innym niż państwo, w którym dziecko bezpośrednio przed bezprawnym uprowadzeniem lub zatrzymaniem miało zwykły pobyt, stosuje się ust. 2–8.

[...]

3. Sąd, do którego wniesiono pozew lub wniosek o powrót dziecka zgodnie z ust. 1, w ramach postępowania dotyczącego takiego pozwu lub wniosku działa szybko, stosując najszybsze procedury przewidziane w prawie krajowym.

Bez uszczerbku dla akapitu pierwszego sąd wydaje swoje orzeczenie nie później niż sześć tygodni od wniesienia pozwu lub wniosku, chyba że na skutek nadzwyczajnych okoliczności nie jest to możliwe.

[...]”.

11 Artykuł 13 rozporządzenia, zatytułowany „Jurysdykcja w oparciu o obecność dziecka”, stanowi w ust. 1:

„Jeżeli nie można ustalić zwykłego pobytu dziecka i nie można określić jurysdykcji na podstawie art. 12, jurysdykcję mają sądy państwa członkowskiego, w którym dziecko się znajduje”.

Rozporządzenie nr 4/2009

12 Rozporządzenie Rady (WE) nr 4/2009 z dnia 18 grudnia 2008 r. w sprawie jurysdykcji, prawa właściwego, uznawania i wykonywania orzeczeń oraz współpracy w zakresie zobowiązań alimentacyjnych (Dz.U. 2009, L 7, s. 1) stosuje się, zgodnie z jego art. 1 ust. 1, do „zobowiązań alimentacyjnych wynikających ze stosunku rodzinnego, pokrewieństwa, małżeństwa lub powinowactwa”.

13 Artykuł 3 tego rozporządzenia, zatytułowany „Przepisy ogólne”, stanowi:

„Sądami, które mają jurysdykcję do rozpoznania spraw dotyczących zobowiązań alimentacyjnych w państwach członkowskich są:

[...]

d) sąd, który zgodnie z prawem sądu jest właściwy do prowadzenia postępowania dotyczącego odpowiedzialności rodzicielskiej, w przypadku gdy sprawa dotycząca zobowiązań alimentacyjnych jest związana z tym postępowaniem, chyba że jurysdykcja ta wynika tylko z obywatelstwa jednej ze stron”.

Postępowanie główne i pytania prejudycjalne

14 Z postanowienia odsyłającego wynika, że CV i DU, obywatele rumuńscy, tworzyli związek pozamałżeński i mieszkali razem w Portugalii. W dniu 29 października 2010 r. urodziło się im w tym państwie członkowskim dziecko. Ich syn ma obywatelstwo portugalskie.

15 W lipcu 2015 r. rodzice się rozstali. Matka, DU, opuściła wspólne miejsce zamieszkania. Ich dziecko nadal zamieszkiwało ze swoim ojcem, CV.

- 16 W następstwie rozstania rodzice nadal posiadali, zgodnie z prawem portugalskim, wspólną odpowiedzialność rodzicielską, obejmującą między innymi prawo decydowania o miejscu zamieszkania dziecka.
- 17 W dniu 11 kwietnia 2016 r. matka wniosła powództwo przed sąd portugalski w celu uzyskania pieczy nad dzieckiem.
- 18 W dniu 25 kwietnia 2016 r. ojciec opuścił Portugalię, aby udać się do Rumunii, zabierając ze sobą syna bez zgody matki.
- 19 Orzeczeniem tymczasowym z dnia 15 lipca 2016 r. rozpoznający sprawę sąd portugalski uwzględnił żądania matki i powierzył jej pieczę nad dzieckiem.
- 20 W dniu 4 kwietnia 2017 r. matka zwróciła się do właściwych sądów rumuńskich w celu uzyskania powrotu dziecka na podstawie konwencji haskiej z 1980 r. Tribunalul București (sąd okręgowy w Bukareszcie, Rumunia) miał z tego względu przeprowadzić postępowanie dotyczące uprowadzenia dziecka za granicę.
- 21 Następnie sąd ten wyrokiem w sprawie cywilnej zarządził powrót dziecka do Portugalii z tym uzasadnieniem, że to państwo należy uznać za państwo członkowskie zwykłego miejsca pobytu dziecka. Wyrok ten został utrzymany w mocy wyrokiem Curtea de Apel București (sądu apelacyjnego w Bukareszcie, Rumunia) z dnia 16 sierpnia 2017 r., który tym samym stwierdził, że Rumunia nie może zostać uznana za państwo miejsca zamieszkania dziecka ze względu na bezprawny charakter uprowadzenia dziecka z Portugalii do Rumunii.
- 22 Niezależnie od tego postępowania, w dniu 21 kwietnia 2017 r. ojciec wniósł powództwo do sądu odsyłającego, Judecătoria Oradea (sądu pierwszej instancji w Oradea, Rumunia), w celu stwierdzenia, że miejscem zamieszkania dziecka jest jego miejsce zamieszkania w Rumunii i zasądzenia od matki dziecka świadczenia alimentacyjnego oraz kosztów postępowania.
- 23 W tym zakresie CV podnosi między innymi, że odkąd DU opuściła wspólne miejsce zamieszkania, to odwiedzała ich dziecko jedynie sporadycznie i nie przyczyniała się ani do jego utrzymania, ani do edukacji. Ta sytuacja wciąż ma miejsce, ponieważ – jego zdaniem – DU kontaktuje się telefonicznie z ich dzieckiem jedynie raz w miesiącu.
- 24 W swojej linii obrony DU wnosi o odrzucenie powództwa i podnosi na podstawie art. 132 rumuńskiego kodeksu postępowania cywilnego zarzut braku jurysdykcji sądu odsyłającego, powołując się na art. 8 rozporządzenia nr 2201/2003 oraz na okoliczność, że właściwe sądy rumuńskie, prowadzące postępowanie w przedmiocie uprowadzenia dziecka orzekły na mocy ww. wyroków, że dziecko miało legalne miejsce zamieszkania w Portugalii.
- 25 W następstwie podniesienia zarzutu braku jurysdykcji ojciec zwrócił się do sądu odsyłającego o wystąpienie do Trybunału Sprawiedliwości z odesłaniem prejudycjalnym dotyczącym wykładni pojęcia „zwykłego pobytu” dziecka, zawartego zasadniczo w art. 8 rozporządzenia nr 2201/2003.
- 26 Sąd odsyłający stwierdza, że w pierwszej kolejności musi zbadać zarzut braku jurysdykcji podniesiony przez matkę dziecka i że w celu wydania rozstrzygnięcia w tej kwestii musi odnieść się do pojęcia „zwykłego pobytu”.
- 27 W tym względzie sąd ten zauważa, że o ile w dniu, w którym wniesiono do niego powództwo w postępowaniu głównym, dziecko miało zwykły pobyt u swego ojca w Oradea w Rumunii, o tyle właściwe sądy rumuńskie na mocy ww. w pkt 21 niniejszego postanowienia wyroków stwierdziły, że uprowadzenie tego dziecka z Portugalii do Rumunii było bezprawne i że jego zwykłe miejsce pobytu znajdowało się w Portugalii.

28 W tych okolicznościach Judecătoria Sibiu Judecătoria Oradea (sąd pierwszej instancji w Oradea) postanowił zawiesić postępowanie i zwrócić się do Trybunału z następującymi pytaniami prejudycjalnymi:

- „1) Czy pojęcie miejsca zwykłego pobytu dziecka w rozumieniu art. 8 ust. 1 rozporządzenia nr 2201/2003 należy interpretować w ten sposób, że to miejsce zwykłego pobytu odpowiada miejscu, z którym dziecko wykazuje pewną integrację ze środowiskiem społecznym i rodzinnym, niezależnie od okoliczności, że w innym państwie członkowskim zostało wydane orzeczenie po przeprowadzeniu się dziecka wraz z jego ojcem na terytorium państwa, w którym małoletni zintegrował się z tym środowiskiem społecznym i rodzinnym? Czy też, w takim przypadku należy zastosować przepisy art. 13 rozporządzenia nr 2201/2003, które określają jurysdykcję w oparciu o obecność dziecka?
- 2) Czy okoliczność, że małoletni posiada obywatelstwo państwa członkowskiego, w którym zamieszkał ze swym ojcem, w sytuacji gdy jego rodzice posiadają tylko obywatelstwo rumuńskie, jest istotna do celów określenia miejsca zwykłego pobytu?”.

W przedmiocie trybu pilnego

- 29 Pismem z dnia 20 lutego 2018 r. prezes Trybunału zwrócił się do wyznaczonej w tym celu izby, czyli do pierwszej izby, na podstawie art. 107 § 3 regulaminu postępowania przed Trybunałem, o zbadanie konieczności rozpoznania niniejszego odesłania prejudycjalnego w trybie pilnym.
- 30 W tym względzie należy przypomnieć, że z orzecznictwa wynika, iż Trybunał uznaje pilny charakter wydania orzeczenia w sytuacjach uprowadzenia dziecka, w szczególności w przypadku, gdy rozdzielenie dziecka i rodzica może prowadzić ku pogorszeniu się relacji między nimi lub może zaszkodzić takim relacjom, obecnym lub przyszłym, i spowodować nieodwracalną szkodę (zob. podobnie wyrok z dnia 22 grudnia 2010 r., Aguirre Zarraga, C-491/10 PPU, EU:C:2010:828, pkt 39).
- 31 Z postanowienia odsyłającego wynika, że siedmioletnie dziecko zamieszkuje od blisko dwóch lat ze swoim ojcem w Rumunii i jest oddzielone od matki, która mieszka w Portugalii. Sąd odsyłający przypomina w tym względzie, że właściwe sądy rumuńskie prowadzące postępowanie w przedmiocie uprowadzenia dziecka za granicę w rozumieniu konwencji haskiej z 1980 r. prawomocnym wyrokiem stwierdziły bezprawny charakter przewiezienia dziecka z Portugalii do Rumunii. Uściśla również, że CV podnosi przed nim, że DU utrzymuje jedynie comiesięczny kontakt telefoniczny z ich dzieckiem.
- 32 W tych okolicznościach i biorąc pod uwagę, że dziecko, którego dotyczy postępowanie jest w wieku wrażliwym dla jego rozwoju, przedłużenie obecnej sytuacji może poważnie, a nawet nieodwracalnie zniszczyć związek, jaki to małoletnie dziecko ma ze swoją matką. Ponadto, ponieważ integracja społeczna i rodzinna tego dziecka jest, zgodnie z ustaleniami sądu odsyłającego, już bardzo zaawansowana w państwie członkowskim jego obecnego miejsca zamieszkania, przedłużenie tej sytuacji mogłoby dodatkowo zaszkodzić jego integracji ze środowiskiem rodzinnym i społecznym w przypadku ewentualnego powrotu do Portugalii (zob. podobnie wyrok z dnia 22 grudnia 2010 r., Aguirre Zarraga, C-491/10 PPU, EU:C:2010:828, pkt 40).
- 33 W tych okolicznościach na wniosek sędziego sprawozdawcy i po wysłuchaniu rzecznika generalnego w dniu 28 lutego 2018 r. pierwsza izba Trybunału postanowiła rozpoznać niniejsze odesłanie prejudycjalne w trybie pilnym.

W przedmiocie pytań prejudycjalnych

- 34 Zgodnie z art. 99 regulaminu postępowania, jeżeli pytanie zadane w trybie prejudycjalnym jest identyczne z pytaniem, w którego przedmiocie Trybunał już orzekał, jeżeli odpowiedź na pytanie prejudycjalne można wywieść w sposób jednoznaczny z orzecznictwa lub jeżeli odpowiedź na pytanie prejudycjalne nie pozostawia żadnych uzasadnionych wątpliwości, Trybunał może w każdej chwili, na wniosek sędziego sprawozdawcy i po zapoznaniu się ze stanowiskiem rzecznika generalnego, orzec w formie postanowienia z uzasadnieniem.
- 35 Należy zastosować ten przepis w przypadku niniejszego odesłania prejudycjalnego.
- 36 Na wstępie należy przypomnieć, że okoliczność, iż sąd krajowy powołał się formalnie w pytaniu prejudycjalnym na określone przepisy prawa Unii, nie stoi na przeszkodzie temu, by Trybunał przekazał temu sądowi wszelkie wskazówki dotyczące wykładni, które mogą być pomocne w rozstrzygnięciu rozpatrywanej przez niego sprawy, niezależnie od tego, czy sąd krajowy powołał się na nie w treści pytań (zob. w szczególności wyroki: z dnia 29 września 2016 r., *Essent Belgium*, C-492/14, EU:C:2016:732, pkt 43; a także z dnia 15 lutego 2017 r., *W i V*, C-499/15, EU:C:2017:118, pkt 45).
- 37 W tym względzie odpowiedź Trybunału na pytania sądu odsyłającego powinna umożliwić mu wydanie rozstrzygnięcia w przedmiocie podniesionego przed nim przez DU zarzutu braku jurysdykcji na podstawie art. 8 rozporządzenia nr 2201/2003, ponieważ zarzut ten zdaniem sądu odsyłającego powinien zostać zbadany przed innymi zarzutami co do istoty sprawy.
- 38 W tych okolicznościach należy przede wszystkim stwierdzić, że w sprawie w postępowaniu głównym mamy do czynienia z bezprawnym uprowadzeniem dziecka w rozumieniu art. 3 akapit pierwszy konwencji haskiej z 1980 r. i art. 2 pkt 11 rozporządzenia nr 2201/2003.
- 39 Z przepisów tych wynika, że bezprawny charakter uprowadzenia albo zatrzymania dziecka, definiowany w sposób bardzo podobny w tych przepisach, stwierdza się w sytuacji, gdy do uprowadzenia lub zatrzymania dziecka doszło z naruszeniem prawa do pieczy nad dzieckiem, które na mocy orzeczenia, z mocy prawa lub poprzez prawnie wiążące porozumienie przysługuje rodzicowi zgodnie z prawem państwa członkowskiego, w którym dziecko bezpośrednio przed uprowadzeniem lub zatrzymaniem miało zwykły pobyt (zob. wyrok z dnia 8 czerwca 2017 r., *OL*, C-111/17 PPU, EU:C:2017:436, pkt 36).
- 40 W niniejszej sprawie dziecko, którego dotyczy postępowanie główne, zostało wywiezione do Rumunii przez ojca bez zgody matki, z naruszeniem prawa do pieczy przysługującego wspólnie obu rodzicom zgodnie z prawem państwa członkowskiego, w którym dziecko miało miejsce zwykłego pobytu bezpośrednio przed tym wywiezieniem, a mianowicie Republiki Portugalskiej. Bezsporne jest również, że sądy rumuńskie rozpatrujące na podstawie art. 11 rozporządzenia nr 2201/2003 żądanie wydania orzeczenia na podstawie konwencji haskiej z 1980 r. w celu uzyskania powrotu dziecka potwierdziły na mocy prawomocnego wyroku bezprawny charakter tego wywiezienia, zarządzając powrót dziecka do Portugalii.
- 41 Wynika z tego, że w okolicznościach takich jak w postępowaniu głównym jurysdykcja sądu państwa członkowskiego w zakresie odpowiedzialności rodzicielskiej nad dzieckiem, które zostało bezprawnie uprowadzone, musi być ustalona nie przez zasady jurysdykcji ogólnej, przewidzianej w art. 8 ust. 1 rozporządzenia nr 2201/2003, o którym mowa w pytaniach prejudycjalnych, który dotyczy przypadku legalnego wywiezienia dziecka do innego państwa członkowskiego (zob. podobnie wyrok z dnia 22 grudnia 2010 r., *Mercredi*, C-497/10 PPU, EU:C:2010:829, pkt 42).

- 42 Zgodnie bowiem z art. 8 ust. 2 rozporządzenia nr 2201/2003 zasady jurysdykcji ogólnej, przewidzianej w art. 8 ust. 1 znajdują zastosowanie z zastrzeżeniem przepisów między innymi art. 10 tego rozporządzenia, który ustanawia przepis szczególny w przypadku bezprawnego uprowadzenia lub zatrzymania dziecka.
- 43 Ponadto należy zauważyć, że pytania postawione przez sąd odsyłający dotyczą jedynie wykładni rozporządzenia nr 2201/2003, podczas gdy z postanowienia odsyłającego wynika, że sprawa w postępowaniu głównym dotyczy nie tylko odpowiedzialności rodzicielskiej, ale również zobowiązań alimentacyjnych, które zgodnie z art. 1 ust. 3 lit. e) tego rozporządzenia są wyłączone z zakresu stosowania tego rozporządzenia.
- 44 Zgodnie z orzecznictwem przypomnianym w pkt 36 niniejszego postanowienia należy tym samym przeformułować postawione pytania poprzez ujęcie w nich art. 10 rozporządzenia nr 2201/2003, dotyczącego jurysdykcji w przypadku uprowadzenia dziecka i art. 3 rozporządzenia nr 4/2009 dotyczącego jurysdykcji w zakresie zobowiązań alimentacyjnych.
- 45 W świetle powyższego trzeba stwierdzić, że poprzez swoje pytania, które należy rozpatrzyć łącznie, sąd odsyłający zwraca się zasadniczo o ustalenie, czy wykładni art. 10 rozporządzenia nr 2201/2003 i art. 3 rozporządzenia nr 4/2009 należy dokonywać w ten sposób, że sądy państwa członkowskiego, do którego małoletnie dziecko zostało bezprawnie wywiezione przez jednego z rodziców, mają jurysdykcję w zakresie rozpoznania wniesionego przez tego rodzica powództwa dotyczącego prawa do pieczy i zobowiązań alimentacyjnych na to dziecko, w przypadku gdy w wyniku tego wywiezienia dziecko w pewnym stopniu zintegrowało się pod kątem społecznym i rodzinnym w tym państwie członkowskim, którego rodzice posiadają dodatkowo obywatelstwo, podczas gdy istnieje jednak tymczasowe orzeczenie sądowe wydane przez sądy państwa członkowskiego, w którym dziecko zamieszkiwało przed wspomnianym wywiezieniem, na mocy którego pieczę nad nim przyznano drugiemu rodzicowi, a miejsce zamieszkania tego dziecka zostało ustalone pod adresem tego drugiego rodzica w pierwotnym miejscu zwykłego pobytu dziecka, a dziecko jest obywatelem tego drugiego państwa członkowskiego.
- 46 W przypadku bezprawnego uprowadzenia dzieci art. 10 rozporządzenia nr 2201/2003 przyznaje co do zasady jurysdykcję w zakresie odpowiedzialności rodzicielskiej sądowi państwa członkowskiego, w którym dziecko bezpośrednio przed uprowadzeniem miało zwykły pobyt. Jurysdykcja ta jest co do zasady utrzymana i zostaje przekazana tylko wtedy, gdy dziecko nabyło miejsce zwykłego pobytu w innym państwie członkowskim, a ponadto spełniony jest jeden z alternatywnych warunków określonych w art. 10 (wyrok z dnia 1 lipca 2010 r., Povse, C-211/10 PPU, EU:C:2010:400, pkt 41).
- 47 W sprawie w postępowaniu głównym jest bezsporne, że bezpośrednio przed bezprawnym wywiezieniem do Rumunii dziecko miało zwykły pobyt w Portugalii.
- 48 W odniesieniu do wpływu tymczasowego orzeczenia sądu przyznającego pieczę nad dzieckiem, takiego jak orzeczenie wydane przez portugalskie sądy w postępowaniu głównym, na mocy którego miejsce zamieszkania dziecka, którego dotyczy postępowanie, zostało ustalone na miejsce zamieszkania matki w Portugalii, należy przypomnieć, że art. 10 rozporządzenia nr 2201/2003 przewiduje właśnie sytuację, w której dziecko nabywa nowe miejsce zwykłego pobytu w wyniku bezprawnego uprowadzenia lub zatrzymania (wyrok z dnia 8 czerwca 2017 r., OL, C-111/17 PPU, EU:C:2017:436, pkt 55). Jak już zauważono w pkt 39 niniejszego postanowienia, bezprawny charakter uprowadzenia albo zatrzymania dziecka stwierdza się w szczególności w sytuacji, gdy doszło do niego z naruszeniem prawa do pieczy przysługującego na mocy orzeczenia.
- 49 W rezultacie istnienie takiego orzeczenia tymczasowego nie może być rozstrzygające dla ustalenia „zwykłego pobytu” dziecka w rozumieniu rozporządzenia nr 2201/2003, bowiem pojęcie „zwykłego pobytu” odzwierciedla kwestię faktyczną (zob. podobnie wyrok z dnia 8 czerwca 2017 r., OL, C-111/17 PPU, EU:C:2017:436, pkt 54).

- 50 Zakładając też nawet, że dziecko, którego dotyczy postępowanie główne, nabyło nowe miejsce zwykłego pobytu w Rumunii w rozumieniu tego rozporządzenia, należy stwierdzić, że tak jak przypomniano w pkt 46 niniejszego postanowienia, sąd ten może stwierdzić swoją jurysdykcję na podstawie art. 10 tego rozporządzenia w miejsce sądów państwa członkowskiego, w którym to dziecko bezpośrednio przed uprowadzeniem miało zwykły pobyt tylko wtedy, gdy został również spełniony jeden z warunków alternatywnych wymienionych w tym art. 10 lit. a) i b).
- 51 W tym względzie Trybunał miał już okazję podkreślić, że celem rozporządzenia nr 2201/2003 jest odwołanie od uprowadzania dzieci pomiędzy państwami członkowskimi i że bezprawne uprowadzenie dziecka, takie jak rozpatrywane w sprawie w postępowaniu głównym, nie powinno zasadniczo skutkować przekazaniem jurysdykcji sądów państwa członkowskiego, w którym dziecko miało zwykłe miejsce pobytu bezpośrednio przed uprowadzeniem, sądom państwa członkowskiego, do którego dziecko zostało zabrane, i to nawet w przypadku, gdy w następstwie uprowadzenia dziecko nabyło w nim zwykłe miejsce pobytu. Tym samym stwierdził, że warunki wymienione w art. 10 lit. a) i b) rozporządzenia nr 2201/2003 należy interpretować w sposób zawężający (wyrok z dnia 1 lipca 2010 r., Povse, C-211/10 PPU, EU:C:2010:400, pkt 43–45).
- 52 Tymczasem w sprawie w postępowaniu głównym z akt sprawy przedłożonych Trybunałowi nie wynika w żaden sposób, że jeden z tych warunków został spełniony. Po pierwsze bowiem, zważywszy na żądania przedstawione przez matkę dziecka przed sądami portugalskimi i rumuńskimi, nie może być mowy o przyzwoleniu na uprowadzenie lub zatrzymanie dziecka przez osobę mającą prawo do pieczy w rozumieniu art. 10 lit. a) rozporządzenia nr 2201/2003. Po drugie, biorąc pod uwagę istnienie wniosku o powrót, złożonego niecały rok od uprowadzenia dziecka, który sądy rumuńskie uwzględniły, i w sytuacji, gdy nie wydaje się, że sądy portugalskie wydały orzeczenie o prawie do pieczy, w którym nie zarządziły powrotu dziecka, żaden z warunków określonych w art. 10 lit. b) tego rozporządzenia nie może być uznany za spełniony.
- 53 W rezultacie należy stwierdzić, że w sytuacji takiej jak sytuacja w postępowaniu głównym sądy państwa członkowskiego, w którym dziecko miało zwykłe miejsce pobytu bezpośrednio przed bezprawnym uprowadzeniem, mają zgodnie z art. 10 rozporządzenia nr 2201/2003 jurysdykcję w zakresie rozpoznania wniosku dotyczącego pieczy nad tym dzieckiem.
- 54 W odniesieniu do jurysdykcji sądu odsyłającego w zakresie rozpoznania żądania świadczenia alimentacyjnego należy przypomnieć, że art. 3 lit. d) rozporządzenia nr 4/2009 przewiduje, że jurysdykcję do rozpoznania spraw dotyczących zobowiązań alimentacyjnych w państwach członkowskich może mieć sąd, który zgodnie z prawem sądu jest właściwy do prowadzenia postępowania dotyczącego odpowiedzialności rodzicielskiej, w przypadku gdy sprawa dotycząca zobowiązań alimentacyjnych jest związana z tym postępowaniem, chyba że jurysdykcja ta wynika tylko z obywatelstwa jednej ze stron. Zgodnie z tym przepisem sąd posiadający jurysdykcję na podstawie art. 10 rozporządzenia nr 2201/2003 będzie co do zasady właściwy również do wydania orzeczenia w przedmiocie żądania dotyczącego zobowiązania alimentacyjnego, akcesoryjnego względem wniesionego do tego sądu powództwa dotyczącego odpowiedzialności rodzicielskiej (zob. podobnie wyrok z dnia 12 listopada 2014 r., L, C-656/13, EU:C:2014:2364, pkt 35; postanowienie z dnia 16 stycznia 2018 r., PM, C-604/17, niepublikowane, EU:C:2018:10, pkt 32).
- 55 Tym samym, skoro jak wynika z pkt 53 niniejszego postanowienia, sądy rumuńskie nie mają jurysdykcji, zgodnie z art. 10 rozporządzenia nr 2201/2003, do rozpoznania sprawy dotyczącej odpowiedzialności rodzicielskiej wobec dziecka, którego dotyczy postępowanie główne, to nie mają one również jurysdykcji do orzekania w przedmiocie wniosku o świadczenie alimentacyjne na podstawie art. 3 lit. d) rozporządzenia nr 4/2009. Ponadto z informacji zawartych w aktach sprawy, będących w posiadaniu Trybunału nie wynika, że sądy te mogą jednak mieć jurysdykcję do orzekania w przedmiocie zobowiązań alimentacyjnych z innego tytułu na mocy rozporządzenia nr 4/2009.

- 56 W związku z tym, w świetle materiału dowodowego, którym dysponuje Trybunał, sąd odsyłający nie ma jurysdykcji do orzekania w przedmiocie wniosku o prawo do pieczy ani w przedmiocie świadczenia alimentacyjnego na dziecko CV i DU, ponieważ kwestie te podlegają jurysdykcji sądów portugalskich.
- 57 W świetle powyższych rozważań na postawione pytania trzeba odpowiedzieć tak, że wykładni art. 10 rozporządzenia nr 2201/2003 i art. 3 rozporządzenia nr 4/2009 należy dokonywać w ten sposób, że w sprawie takiej jak rozpoznawana w postępowaniu głównym, w której dziecko, które miało zwykle miejsce pobytu w państwie członkowskim, zostało bezprawnie uprowadzone przez jednego z rodziców do innego państwa członkowskiego, sądy tego innego państwa członkowskiego nie mają jurysdykcji do rozpoznania sprawy dotyczącej wniosku w przedmiocie prawa do pieczy lub ustalenia świadczenia alimentacyjnego na to dziecko, w braku jakichkolwiek informacji na temat przyzwolenia drugiego rodzica na wywiezienie dziecka lub na temat niezłożenia wniosku o powrót.

W przedmiocie kosztów

- 58 Dla stron w postępowaniu głównym niniejsze postępowanie ma charakter incydentalny, dotyczy bowiem kwestii podniesionej przed sądem odsyłającym, do niego zatem należy rozstrzygnięcie o kosztach. Koszty poniesione w związku z przedstawieniem uwag Trybunałowi, inne niż koszty stron w postępowaniu głównym, nie podlegają zwrotowi.

Z powyższych względów Trybunał (pierwsza izba) orzeka, co następuje:

Wykładni art. 10 rozporządzenia Rady (WE) nr 2201/2003 z dnia 27 listopada 2003 r. dotyczącego jurysdykcji oraz uznawania i wykonywania orzeczeń w sprawach małżeńskich oraz w sprawach dotyczących odpowiedzialności rodzicielskiej, uchylającego rozporządzenie (WE) nr 1347/2000, oraz wykładni art. 3 rozporządzenia Rady (WE) nr 4/2009 z dnia 18 grudnia 2008 r. w sprawie jurysdykcji, prawa właściwego, uznawania i wykonywania orzeczeń oraz współpracy w zakresie zobowiązań alimentacyjnych należy dokonywać w ten sposób, że w sprawie takiej jak rozpoznawana w postępowaniu głównym, w której dziecko, które miało zwykle miejsce pobytu w państwie członkowskim, zostało bezprawnie uprowadzone przez jednego z rodziców do innego państwa członkowskiego, sądy tego innego państwa członkowskiego nie mają jurysdykcji do rozpoznania sprawy dotyczącej wniosku w przedmiocie prawa do pieczy lub ustalenia świadczenia alimentacyjnego na to dziecko, w braku jakichkolwiek informacji na temat przyzwolenia drugiego rodzica na wywiezienie dziecka lub na temat niezłożenia wniosku o powrót.

Podpisy